

KIBRIS II. MAHMUT KÜTÜPHANESİ VE HAVİ OLDUĞU YAZMALAR ÜZERİNE NOTLAR

Mehmet Mahfuz SÖYLEMEZ¹

Öz: Kıbrıs Osmanlı devletinin bir parçası haline geldikten sonra burada başta medreseler, camiler, sıbyan mektepleri, kütüphaneler ve kütüphaneler olmak üzere birçok müessesesi kurulmuştur. Söz konusu kurulan bu kurumlardan biri de II. Mahmut tarafından burada kurulan Kütüphanedir. Bu kütüphane 1829 yılında Kıbrıs muhassalı (valisi) Ali Ruhi Efendi tarafından kurulmuştur. Lefkoşa'da Selimiye Camisi'nin hemen yanında bir medrese kütüphanesi olarak kurulmuş olmasına rağmen zamanla merkezi bir kütüphaneye dönüşmüştür. Kuruluş döneminde buraya vakfedilen kitapların yanında zamanla satın alınan bazı eserlerin konulmasıyla kütüphane oldukça zenginleşmiştir. Eserlerden bazıları zamanla kayboldu da bir kısmı günümüze kadar ulaşabilmiştir. Söz konusu bu eserler günümüzde Girne'de KKTC Milli Arşivi ve Araştırma Dairesinde korunmaktadır.

Anahtar Kavramlar: Kıbrıs, II. Mahmut Kütüphanesi, Ali Ruhi Efendi, Selimiye Medresesi

ABSTRACT

Some Notes on the Library of Mahmud II in Cyprus and its Manuscripts

After Cyprus became a part of Ottoman Empire, many institutions such as madrasas, elementary schools (sıbyan mektebi), literacy schools (küttab), mosques and libraries were established here. one of these aforementioned institutions is a library, established here by Sultan Mahmud II. In 1829 this library was built by Ali Ruhi Effendi, the governor (muhassal) of Cyprus. Although this library was established as a library of a madrasa, right next to the Selimiye Mosque in Lefkoşe (Nicosia), in progress of time it came in a central library of the city. The library had been greatly enriched with the donated books in its establishment period and with some purchased works in time. These aforementioned works are now preserved in the National Archives and Research Department in Kyrenia Cyprus.

Key words: Cyprus, the library of Mahmud II, Ali Ruhi Effendi, the Selimiye Madrasa

Kutsal kitapları "ikra/oku" ile başlayan Müslümanlar, Kur'an'ın nüzulünden itibaren okumaya, ilme ve kitaba büyük önem vermişlerdir.² Henüz Hz. Peygamber hayatta iken bazı sahabelerin ondan du-

1 Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi/ Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi. mehmetmahfuz@gmail.com

2 Bkz. Özmen, Mehmet Şevki, "Müslümanlarca Kitabın ve Kütüphanelerin Kıymeti Büyüktür", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, Kasım-Aralık 1969, cilt 8, sayı: 90-91; s. 357.

duklarını yazıya geçirdikleri bilinmektedir.³ Hz. Peygamberin vefatından sonra sahabe ve tabiin döneminde başta siyer, hadis, fıkıh, tefsir ve Arap edebiyatı olmak üzere birçok alanda te'lifatın başladığı herkesin malumudur.⁴ Müslümanların fetih hareketlerinde bulunmalarının akabinde fethedilen en kadim dönemin kültür merkezleri Müslümanların hâkimiyetine geçince başta İskenderiye, Cüncişehir ve Merv kütüphaneleri olmak üzere birçok ilmi müessesesine İslam Devleti'nin bir parçası haline gelmiş oldu. Müslümanlar bu müesseselerden faydalanmanın yanı sıra onlara yenilerini de ilave etmişlerdir. Nitekim henüz Emevi hanedanlığının başlangıç döneminde Şam'da Harun b. Yezid'e ait bir kütüphanenin olduğu bilinmektedir. İleriki yıllarda buna daha başka özel kütüphaneler de ilave edilmiştir.

Abbasiler dönemine geldiğimizde ise özel kütüphanelerin yanında resmi devlet kütüphaneleri de görülmeye başlanacaktır. Bunların en ünlüsü ise Bağdat'ta kurulan Beytu'l-Hikme kütüphanesidir. Beytu'l-Hikme'ye başta Kufe, Basra, Cüncişehir, Merv ve Ankara'nın yanı sıra Kıbrıs'tan da eserler satın alınarak konulacak; hatta bunların bazıları Arapçaya tercüme edilecek böylece yeni bilim dallarının doğmasına katkı sağlanmış olacaktır.

Kuşkusuz Müslümanlar Beytu'l-Hikme'nin⁵ kurucusu olan Abbasilerden sonra da büyük kütüphaneler tesis etmişlerdir. Rüstemiler tarafından Tahert'te kurulan Marsume Kütüphanesi⁶, Fatimiler tarafından Kahire'de kurulan Ezher kütüphanesi, Selçuklular tarafından Merv'de kurulan kütüphaneler,⁷ Endülüs'ün değişik şehirlerinde kurulan kütüphaneler,⁸ Tunus'taki Zeytune Kütüphanesi,⁹ Diyarbakır Kütüphanesi,¹⁰ Meyafarikin Kütüphanesi bunlardan sadece bir kaç-

3 Abdullah b. Amr b. As ile Enes b. Mâlik'in bizzat Hz. Peygamber'den duydukları hadisleri kaydettikleri sahifeleri buna örnek olarak verebiliriz. Bkz. Hamidullah, Muhammed, *Muhtasar Hadis Tarihî*, (terc: Kuşçu, Kemal), Beyan Yayınları, İstanbul 2013, 46, 49.

4 Bkz. Ceyhan, Abdullah, "İslam Medeniyet Tarihinde Kitap, Kütüphane ve Akıbeti ile İlgili Kısa Bir Tahlil", *Diyanet Dergisi*, cilt: XXIII, sayı: IV, Ekim-Kasım-Aralık, Ankara 1987, s. 21 vd.

5 Beytu'l-Hikme Kütüphanesi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Söylemez, Mehmet Mahfuz, *Bilmin Yütk Şehri Cüncişehir*, Ankara 2015, s. 97.

6 Ma'sume Kütüphanesi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Söylemez, Mehmet Mahfuz, "Afrika'da Kurulan İlk İslam Kentlerinden Tahert", *İslami İlimler Dergisi*, Cilt X, sayı: I, Çorum Bahar 2015, s. 24 vd.

7 Bkz. Yakut el-Hamevî, *Mu'cemu'l-buldân*, "merv" maddesi.

8 Endülüs kütüphaneleriyle ilgili geniş bilgi için bkz. Özdemir, Mehmet, *Endülüs*, İSAM Yayınları, İstanbul 2014, 245-249.

9 Bkz. Şeker, Mehmet- Mercan, İsmail Hakkı, "Tunus Milli Kütüphanesindeki Türkçe El Yazmaları", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir 1985, sayı II, s. 106.

10 Diyarbakır Kütüphaneleri ile ilgili bkz. Gençosman, M. Nuri, "İslam İlimleri Tarihine Ait Tetkikler: Kütüphaneler", *Diyanet İlmî Dergi*, cilt: IV, sayı: 3-4; Ankara, Mart 1965, s. 43 vd. Hatta Ali Emiri'ye göre Diyarbakır'da bir milyon kitaba havi kütüphane bulunuyordu. Bkz. Ali Emiri, "Amid Kentinde Vaktiyle Bir Milyon Kırk Kitabı Havi Cesim Bir Kütüphane", (yayına hazırlayan Aziz Aşan), *Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, Kasım 2009, sayı II, sayfa 181-191.

dır. Kütüphane geleneği Osmanlıya gelinceye kadar Müslüman devletlerin tamamı tarafından önemsenmiş ve uygulana gelmiştir. Osmanlı ise bunu, tabir caiz ise, taçlandırmıştır. Nitekim Osmanlı döneminde Anadolu kentlerinin tamamında önemli kütüphaneler küşat edilmiştir ki bunlardan bazıları hala hizmet vermeye devam etmektedir. Süleymaniye Kütüphanesi, Millet Kütüphanesi, Çorum Hasan Paşa ve İskilip Kütüphaneleri bunlardan sadece bir kaçıdır. Kuşkusuz Osmanlı sadece Anadolu ile de iktifa etmemiştir. Bunların dışında da bazı kütüphaneler kurmuştur.¹¹ Söz konusu kurulan bu kütüphanelerden biride Kıbrıs'ta kurulan ve bizim bu makalemizin konusu olan II. Mahmut Kütüphanesidir.

II Mahmut Kütüphanesine ev sahipliği yapan Kıbrıs, II. Selim döneminde Osmanlı topraklarına dâhil edilmiş ve bu devletin bir parçası haline getirilmiştir. Fethinden itibaren bir taraftan buraya özellikle Konya dolaylarından Müslüman muhacirler gelip yerleşirken diğer taraftan da yeni mühtedilerle önemli bir İslam beldesine dönüşmüştür. Müslüman kitlenin giderek artması, bir tarafta burada tekke ve zaviyelerin, diğer taraftan da camii ve mescitler ile han ve medreselerin kurulmasını intaç etmiştir. Kuşkusuz bir dönem sonra bunların birçoğunun da kendi büyüklüklerine paralel olarak kütüphaneleri oluşmuştur. Dolayısıyla bu kütüphanelerin bir kısmı cami, tekke ve zaviyelerin kütüphaneleri iken bir kısmı da medreselerin etrafında kurulmuş olan kütüphanelerden oluşmuştur. Söz konusu bu dönemde buralarda kurulmuş olan kütüphanelerden bazılarının adını kaynaklarımızda geçtiği üzere şu şekilde zikredebiliriz.

1. Lefkoşa'da Ayasofya içerisinde Muradiye Kütüphanesi¹²
2. Magosa Ayasofya Kütüphanesi¹³
3. Şeyhu's-Seb'a¹⁴ Aziz Efendi Tekkesi Kütüphanesi

11 Osmanlı kütüphaneleriyle ilgili geniş bilgi için bkz. Erünsal, İsmail E., "Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri", *Yavuz Argıt Armağanı*, Kocaeli Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2012, ss.54-122.

12 Osmanlı Arşiv vesikalarına göre Ayasofya Camii'ne II. Selim camii deniliyordu ve bu mabede ait birçok vakfı da bulunmaktaydı. Örnek kabilinden şu vesikalara bakılabilir. BOA, EV. HMH. D. gömlek no: 924; EV. d. gömlek no: 4547; EV. d. gömlek no:20314, 18786, 20886.

13 T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi vesikalarına göre Magosa Ayasofya Camiine de II. Selim Camisi deniliyordu ve buraya bağlı birçok da vakıflar vardı. Örnek kabilinden bkz. BOA, EV.HMH.d. gömlek no: 8170; MAD.d., gömlek no: 2048; TS:MA.d., gömlek no: 1676.

14 Kıbrıs'ta Osmanlı döneminde Anadolu'daki Ahilik teşkilatının bir benzerinin olduğu bilinmektedir. Bu teşkilatın başındaki şahsa da **Şeyhu's-Sab'a** denilmekteydi. [Bkz. Demiryürek, Mehmet, "XIX Yüzyıl Kıbrıs Esnaf Teşkilatı Üzerine Bazı Tespitler", Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt: XVIII, sayı: 45, Mart 2009 s.15.] Dolayısıyla Şeyhu's-Sab'a Aziz Efendi bu müessesenin liderlerinden biridir. Tasavvuf erbabı olduğu anlaşılmaktadır. Daha sonra tekke onun adıyla şöhret kazanmıştır.

4. Arap Ahmet'te Hatip Ahmet Efendi Kütüphanesi
5. Tireli Ömer Efendi tarafından Lefkoşa'da kale içeresinde kurulan kütüphane
6. Mevlevihane Kütüphanesi¹⁵
7. Kutup Şeyh Osman Fazlullah Kütüphanesi
8. Küçük Medrese Kütüphanesi (Müftü Medresesi Kütüphanesi)
9. Ömeriye Camisi Kütüphanesi¹⁶

Bizim araştırma konusu olarak seçtiğimiz II. Mahmut kütüphanesi de bir medrese kütüphanesi olarak küşat edilen kütüphanelerdendir. Kütüphane ile ilgili en eski bilgiler TC. Başbakanlık Osmanlı Arşivi vesikalarında mevcuttur. Bu belgelerden edindiğimiz bilgiye göre Divân-ı Hümayun üyelerinden olan Ali Ruhi Efendi Kıbrıs'a muhassal olarak atanınca, burada bir dizi faaliyette bulunmuştur. İlk olarak adanın güvenliğine yoğunlaşmış ve böylece adada gerekli emniyeti sağlama cihetine gitmiştir. Bu amaçla Mısır'da görev yapan Mehmet Ali Paşa ile irtibat kurmuş, adanın ihtiyaç duyduğu başta güller ve barut olmak üzere çeşitli askeri malzeme tedarik ederek halkın emniyetini sağlamıştır.¹⁷ Güvenlik meselesinin yanı sıra tarımda önemli icraatlar gerçekleştirmiştir. Onun döneminde pamuk rekoltesinin yükseldiği kaynaklarda zikredilmektedir.¹⁸

Daha sonra kültüre yoğunlaşan Ali Ruhi Efendi, 1828 yılında Laleli Camisi ile Medresesini kurmuş ve bu iki kurumun ayakta kalabilmesi için önemli vakıf gelirlerini de oluşturmuştur.¹⁹ Kuşkusuz bütün bunlar Ali Ruhi Efendi'yi halkın gözünde apayrı bir konuma yükseltmiş ve adada sevilmesini sağlamıştır. Görev süresi dolmasına rağmen, adadan ayrılmaması için sadece Müslümanlar değil, gayrimüslimler tarafından da İstanbul'a dilekçeler gönderilmiştir. Nitekim görev süresinin uzatılmasını isteyenler içerisinde Kıbrıs Piskoposu ile Kocabaşlar da bulunmaktadır.²⁰ Bu durumu ifade eden ve vatandaş-

15 Kıbrıs Mevlevihanesi dönemin önemli kurumlarından bir tanesidir. Burayla ilgili TC Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde onlarca belge bulunmaktadır. Örnek kabildinden şunları sayabiliriz. BOA, C.EV., 521/11; İ.DH., 55572, 110; DH.SAİDd., 147/122; A.}MKT. dv.,51/92; A.}MKT.NZD., 53/225; A.}MKT.UM, 28/286; A.}AMD.,93/83; A.}MTZ.KB., 25/2 vd.

16 TC. Başbakanlık Osmanlı Arşiv Vesikalarına göre bu camiinin de birçok vakfı bulunuyordu. Bkz. BOA, EV.d., gömlek no: 1842; Bu kütüphanelerle ilgili geniş bilgi için bkz. Bağışkan, Tuncer, *Kıbrıs'ta Osmanlı Türk Eserleri*, Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayınları, Lefkoşa 2005, 351; Atalay, Talip, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs: İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*, Mehir Vakfı Yayınları, Konya 2013, s. 61.

17 Gelen on bin kantar barut Lefkoşa kalesine depolanmıştır. Bkz. BOA, HAT, 34314/720.

18 Bkz. BOA, C.ML. 13574/331.

19 Bkz. BOA, A.}MKT. DV. 25/127].

20 Bkz. BOA, HAT, 44292/1090.

lar tarafından yazılmış bulunulan bazı dilekçelerin İstanbul'a gönderildiğini gösteren arşiv vesikaları bugün için elde bulunmaktadır.²¹ Bütün bu istidalar semeresini vermiş ve 1827 tarihli bir vesikaya göre görev süresi bir yıl daha uzatılmıştır.²² Kanaatimizce onun bu kadar çok sevilmesini sağlayan en önemli icraatı ise, biraz sonra ele alacağımız, II. Mahmut Kütüphanesi olmuştur. Nitekim onun göreve gelmesinden önce her ne kadar adada birden fazla kütüphane var ise de bunlar ya şahıslara ait veya cami, tekke ve zaviyelere ait kütüphanelerdir. Bu kütüphaneler kurulma nedenleri itibariyle halkın tamamına açık değillerdi. Dolayısıyla ilk kez Ali Ruhi Efendi ile Kıbrıs'ta merkezi bir kütüphane yani bütün halkın istifadesine açık bir kütüphane kurmuş bulunmaktadır.²³

Kütüphane tasarlanırken öncelikli olarak Ayasofya veya Selimiye ya da Büyük Medrese denilen eğitim kurumunda tedris gören talebeler dikkate alınmış ve bir medrese kütüphanesi olarak düşünülmüştür.²⁴ Nitekim Ali Ruhi Efendi Der saadete sunduğu dilekçesinde Kıbrıs'ta okumakta olan medrese talebelerinin yararlanacakları bir kütüphanenin bulunmadığını, dolayısıyla onların bu ihtiyaçlarını gidermek için bir kütüphanenin kurulmasına izin verilmesini talep etmiştir. Hatta o, kütüphane kurma konusunda deneyimli olduğunu da söylemiştir.²⁵ Ancak gerek padişah tarafından buraya bağışlanan eserler, gerekse Kıbrıs'ın mütebahhir zevatı tarafından vakfedilen kitaplar, gerekse de Kıbrıs'ta oluşan algı bunun kuruluşu anından itibaren bir medrese kütüphanesi olarak değil, bir merkezi kütüphane olarak düşünüldüğünü ortaya koymaktadır.

Ali Ruhi Efendi'nin talebi yerinde bulunmuş ve zamanla II. Mahmut adını alacak olan kütüphanenin kurulmasına izin verilmiştir.²⁶ Böylece II. Mahmut Kütüphanesi 1829 yılında hizmete açılmıştır. Anadolu'nun dışında kurulan birkaç kütüphaneden biri olan II. Mahmut Kütüphanesi'nin duvarına işlenen ve kütüphanenin banisi olan II. Mahmud'u öven kırk sekiz beyitlik şiir bunu net olarak ortaya koymaktadır. Şiir şöyle başlamaktadır:

Şehinşâh-ı Muazzâm Hazreti Sultan Mahmut Hân
Hatadan hıfz ede zât-ı şerifin Rabbu'l-Ma'bûd

21 Bkz. BOA, HAT, 44295/1090.

22 Bkz. BOA, HAT, 44296/1091.

23 Bkz. Uysal, Mavişe Pınar, "Kıbrıs Türk Kütüphaneciliğinin Bugünü ve Yarını", *Türk Kütüphaneciliği* 25, I, 2011, 138.

24 Bkz. Özgüven, Burcu, "From The Ottoman Province To The Colony: Late Osman Educational Buildings Nicosia", *MEUT JFA*, 2004 1-2, (21), s. 39 vd.

25 Bkz. BOA, HAT, 1578/12.

26 Bkz. BOA, HAT, 1578/12.

Kütüphaneye binasıyla edip Lefkoşa'yı ihya
Talepkârân-ı ilmi eylediği için nâil-i maksûd

Kemâl-i ihtimamından ana nâzır idüp tayin
Temimmâtıyla oldu ol mekân dilküşâ-ı meşhûd

Ali Ruhi Efendi vali-i mahrusayi Kıbrıs
Binasında olup emr-i emanetle şeref efsûd

Yapub kurbunda kâşâne-i dilen-yi hoş-manzar
Anı nazırlara meşruta kıldı ol himem alûd
Hüda ol padişahın saye-i lütfunda her dâim
Ede ola zât-ı sahibi himmeti eltafiyla pür-sûd (1245 h/1829/30 m.)²⁷

II. Mahmut Kütüphanesi olarak inşa edilen bu bina, Lefkoşa'nın kuzey kesiminde Selimiye Camisi'nin doğu tarafında yer almaktadır.²⁸ Ana mekânı tek kubbeli, revakı ise çift kubbeli olarak tasarlanan bina, iki parçadan oluşmaktadır. Ana kısmın girişinde muhtemelen kuruluş döneminde Hazinu'l-Kutup tarafından kullanılan bir küçük oda yer almaktadır. Bina tamamlandıktan sonra Evkafa bağlanmış ve resmi olarak "*kütüphaneye-i âmire*" adı verilmiştir. Söz konusu bu kütüphaneye verilen bu resmi isme rağmen Kıbrıslılar, padişaha duydukları minnettarlık veya onun döneminde inşa edildiği için buraya II. Mahmut Kütüphanesi adını uygun görmüşlerdir.²⁹

Kıbrıslılar II. Mahmut'un onayı ile Ali Ruhi Efendi tarafından küşat edilen bu kütüphanenin kurulmuş olmasından pek memnun oldukları için Kıbrıs İdadisinde Arapça ve Farsça müderrisi olarak görev yapan Hasan Hilmi Efendi'den padişaha ithafen bir methiye yazmasını rica etmişlerdir. Günümüzde kütüphanenin iç duvarını bir bordür içerisinde çevreleyen ve 1244 h. tarihli bu methiye Hasan Hilmi Efendi'ye³⁰ "reisü's-şuara" unvanının yanı sıra bir de Kıbrıs müftülüğü de getirmiştir.³¹ Hasan Hilmi Efendi müftülüğü ile birlikte bir aralık kütüphane nazırlığı da yapmıştır.³² Sultan ikinci Mahmut tarafından İstanbul'a davet edilmiş ve hem taltif edilmiş, hem de kendisine kütüphaneye götürmesi için 109 eser de teslim edilmiştir.³³

27 Şiirin tamamı için bkz. Bağışkan, Tuncer, 352-355.

28 Osmanlı Arşiv vesikalarında bu mabede Ayasofya Camisi denilmektedir. Bkz. BOA, C.MF., 2190/44.

29 Bkz. Çakır, Hüseyin C., *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Tarihi Eserler*, Lefkoşa 2014, 64.

30 TC Başbakanlık Osmanlı Arşivinde Hasan Hilmi Efendi hakkında birçok vesika bulunmaktadır. Örneğin 1254/1839 tarihli bir vesikaya göre padişahın emriyle kendisine hayatının sonuna kadar verilmek üzere ayda bin kuruş maaş bağlanmıştı [Bkz. BOA, HAT., 33714/699].

31 Bkz. Bağışkan 353.

32 Bkz. BOA, C.ML., 8054/195.

33 Bkz. İhsanoğlu, Ekmelettin, XV.

Günümüzde KKTC Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün himayesinde bulunan bu binanın dışında "maşallah" ifadesi, girişinin üzerinde ise "*fiha kutubun kayyime/içinde çok değerli kitaplar bulunmaktadır*" ayeti kerimesi işlenmiştir. Hemen yanı başında Osmanlı döneminden kalma birçok tarihi yapı da hala varlığını muhafaza etmektedir. Bunların bir kısmının da aynı döneme ait olduğu bilinmektedir. Arşiv vesikalarda kütüphanenin kuruluş amacı olarak zikredilen medrese ise bahis mevzuu binanın kuzeyinde yer alıp Büyük Medrese (Yeni Medrese) adıyla anılıyor idi.³⁴ Yine yukarıdaki şiirin

Yapub kurbunda kâşânei dilen-yi hoş-manzar
Anı nazırlara meşruta kıldı ol himem alûd

Dizelerinden anlaşıldığı üzere II. Mahmud'un bu binanın hemen yanında kütüphane nazırlarının oturacakları tabir caiz ise bir de lojman yaptırdığı ve onlara meşruta kıldığı anlaşılmaktadır.

Kütüphanenin inşası bittikten sonra buraya görevliler tayin edilmiştir. Arşiv vesikasına göre ilk tayin edilen görevliler şu şahıslardır:

1. **Menteşâvîzâde Hasan Hilmi Efendi:** Kütüphane sorumlusu (Kütüphane Nazırı): Ekte sunduğumuz vesikaya göre Hasan Hilmi Efendi, Kıbrıs'ın tanınmış hanedanlarından birine mensup olup ilmiye sınıfındandı. Bir başka ifade ile ilim adamı idi.
2. **Sirâczâde el-Hâc Mustafa Efendi:** Birinci hâfız-ı kütüp olarak görevlendirilmiştir.
3. **Şeyhzâde el-Hâc Mustafa Efendi:** İkinci hafız-ı kütüp olarak görevlendirilmiştir.³⁵

Vazifelenendirilmiş olan zevatın görev tanımları da yapılmıştır. Tayin edilen birinci ve ikinci Hafız-ı Kütüb'a kütüphaneye gelecek olan zevata Kur'an kıraatı ile birlikte Buhari derslerinin verilmeleri görevi tevdi edilmiştir.³⁶ Bunun kütüphanede verilmek istenmesinin nedeni ise burada bulunan medrese talebelerinin de bu derslerden istifade etmeleri; yanı sıra kütüphanenin canlı bir merkez haline getirilmesinin isteği yatmaktadır. Görebildiğimiz kadarıyla II. Mahmut Kütüphanesi dışında Kıbrıs'ta Buhari dersleri verilen başka bir yer bulunmamaktadır.

34 Bkz. Çakır, 64.

35 Bkz. BOA, HAT, 1578/12.

36 Osmanlı birçok yerde belirlediği gibi burada da bir sistem kurmuştur. Osmanlı döneminde Anadolu'da özellikle Selâtin camileri başta olmak üzere, camilerde veya kütüphane ya da belirlenen kimi yerlerde Kur'an hatimlerinin indirilmesi ve Buharihânlar tarafından Buhari derslerini verilmesi bir gelenektir. Kıbrıs'ta ise bu gelenek II. Mahmut kütüphanesinde sürdürülmüştür. Osmanlı dönemindeki Buharihânlık müessesesi hakkında geniş bilgi için bkz. Altuntaş, Mustafa Celil, "Osmanlı İlmî Geleneğinde Buharihânlık", *Hadis Tetkikleri Dergisi*, cilt: VIII, sayı: I, yıl 2010, ss: 33-67.

Hafız-ı kütüp'ların maaşına gelince: Arşiv vesikalarına göre birinci hafızı kütuba maaş olarak aylık kırk; ikincisine ise aylık otuz kuruş maaş bağlanmıştır. Dönemin şartları dikkate alındığında verilen bu maaşlar ciddi bir rakamı ifade etmektedir.

Kütüphane, adına “**nazır**” denilen bir görevli tarafından idare edilmekteydi. Vesikaya göre “nazır”ın görevleri şu şekildeydi:³⁷

1. Kıbrıs adası'nın salih ve âlimlerini kütüphanede bir araya toplamak
2. Her namazdan sonra kütüphanede okunmasına karar verilen Kur'an hatmi ile Buhar-i Hatm-i Şerifine nezaret etmek ve bunların her namazdan sonra mutlaka okunmasını sağlamak.
3. Kütüphaneye dışardan kitap okumak için gelenlere izin vermek
4. Kütüphane kitaplarının hiçbir şekilde dışarıya çıkarılmasına müsaade etmemek
5. Her ne kadar vesikada net bir şekilde belirlenmemişse de nazıra aynı zamanda kütüphanenin ihtiyacı olan eserlerin satın alınması ve bunların kayıtlara geçirilmesi görevinin verildiği anlaşılmaktadır.

Dolayısıyla kütüphanede bulunan eserlerin demirbaşlara işlenmesi, onların korunması, gerektiğinde bakımı ile ilgilenme görevleri de her ne kadar belgede ifade edilmemiş olsa da Kütüphane Nazırına verildiği anlaşılmaktadır. Kütüphane nazırına bu görevine mukabil ciddi bir maaş da bağlanmıştır. Aylık elli kuruş maaşını her ayın bitiminde ada valisinden alacağı karara bağlanmıştır.³⁸

Kütüphaneye ilk küşat edildiği zaman gerek Padişah ve gerekse adanın zevat-ı muhteremleri tarafından kütüphaneye ciddi anlamda eser bağışında bulunduğu arşiv belgelerinde açıkça ifade edilmektedir. Yine bu kütüphaneye konan eserlerin yanı sıra kütüphanedeki eser sayısının artırılması ve böylece kütüphanenin geliştirilip büyütülmesi için de ciddi bir bütçe ayrıldığı bilgisi arşiv belgelerinde açıkça zikredilmektedir. Arşiv vesikalarına göre yılda kırk sekiz bin beş yüz kuruş yeni alınacak olan eserler için para ayrıldığı ifade edilmektedir. Bunun sürekli olması için de buraya bir akar da sağlanmıştır. Böylece Bu paranın Tuzla İskelesi gümrüğünün fazlasından karşılanması karara bağlanmıştır.³⁹

Arşiv vesikaları aynı zamanda kütüphanenin güzel kokması ve temizliği için de bir bütçenin ayrıldığını ortaya koymaktadır. Buna göre

37 Bkz. BOA, HAT, 1578/12.

38 Bkz. BOA, HAT, 1578/12.

39 Bkz. BOA, HAT, 1578/12.

özellikle Kur'an kıraat ile Buhari dersleri verildiği esnada ortalığın iyi kokması amacıyla buhurun kullanılması kararlaştırılmış ve bunun için de yıllık olarak altmış kuruş bütçe ayrılmıştır. Keza kütüphanenin temizliğinde kullanılan süpürge ve sünger için de yıllık yüz kuruş bütçe ayrılmıştır.⁴⁰ Ancak belgelerde kütüphane için bir bevvâb veya hares ya da asese veya hademe gurubundan bahsedilmemiş olması, buranın bir medrese kütüphanesi olarak kurulmasından naşi hemen yanı başında bulunan müessesenin görevlilerinden faydalanmayı düşündüklerini akla getirmektedir.⁴¹

Kütüphaneye ilk etapta konan eserlere gelince; yukarıda bir vesileyle ifade edildiği gibi bu eserlerin önemli bir kısmı bağışlardan oluşmaktaydı. Kitap bağış vakfiyelerinde şu isimler ve bağışları yer almaktadır:

Sultan Mahmut 109+80 (189) kitap; Ali Ruhî Efendi bir Mushaf ve bazı eşyalar; Tifli Efendi ile Bulgarî Efendi 223 kitap; Kıbrıslı Şeyhzâde Hacı Mustafa Efendi 78 kitap; Berberzâde Hulîsî Efendi 71 kitap; Kethüda bey iki parça eşya; Sabık Efendi bir rahle; Seyyid Hacı Mehmet Ağa bir cilt kitap; Şeyhu's-Seba kütüphanesinden 67 cilt kitap; Hacı Hüseyin Efendi iki cilt kitap; Ayasofya [camisi] kütüphanesinden 14 cilt kitap; Arap Ahmet Camii kütüphanesinden on bir cilt kitap; meçhul 18 adet kitap; Tekkeli Garra Efendiden sekiz cilt kitap; Bakkalzâdeden 11 +55 (66) cilt kitap; Karakaşzade Hacı Osman Efendi 11+98 (109) kitap; Kutup Osman Efendi'den Şeyh Hacı Mehmet Efendi beş cilt kitap;⁴² Kıbrıslı Hacı Ömer Efendi 28+3+186+90 (307) kitap; Hacı Mustafa Seyyid Ali Efendi 33 kitap; Ali Bahri Efendi 13 kitap; Kıbrıs Müftüsü Hasan Hilmi Efendi 35 kitap; Hacı Sadık Efendi 26 kitap. Bu kitapların toplamı bin beş yüz yetmiş (1570) kitap etmektedir.⁴³

Yukarıda verdiğim listeden de ortaya çıktığı gibi kütüphaneye gelen kitaplar büyük ölçüde bağış eserlerdir. Camii ve tekkelerden de bazı eserler gelmiş olmakla birlikte bu eserlerin o müesseselerin kitaplarının tamamını teşkil ettiğini söylemek mümkün değildir. Zira bu müesseselerin de kitaba ihtiyacı bulunmaktadır. Büyük bir ihtimalle bu eserler orada var olan mükerrerlerdir. Önemli bir kısmının da Mushaf-ı şerifler olduğunu tahmin etmek zor olmayacaktır. Yanı sıra yukarıda kütüpha-

40 Bkz. BOA, HAT, 1578/12.

41 Osmanlılar tarafından kurulan kütüphanelerde genelde bevvâb veya hares de olurdu. Bkz. Erünsal, 102.

42 Bilindiği gibi Kutup Osman Halvetiye tarikatının Kıbrıs'taki kurucusudur. IV Mehmet tarafından 1690 yılında Kıbrıs'a sürgün edilmiş ve bir yıl sonra yani 1691 yılında burada vefat etmiştir. [Bkz. Çakır, 106] Dolayısıyla onun adına Magosa'da Namık Kemal Zindanı olarak bilinen mekânın yakında küşat edilen zaviyede görev yaptığı anlaşılan Şeyh Hacı Mehmet Efendi tarafından kitap bağışında bulunulduğu anlaşılmaktadır.

43 Bu liste ile ilgili bkz. İhsanoğlu, Ekmelettin, *Kıbrıs İslam Yazmaları Kataloğu'na yazdığı giriş* (haz: Ramazan Şeşen-Mustafa Şahin Altan), İsar Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, ss.XV-XVI.

nenin bütçesinden bahsederken ifade ettiğimiz gibi buranın önemli bir bütçesi vardı ve bu bütçe ile de ileriki yıllarda kitap alınmış olmalıdır. Nitekim KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Merkezi Mikro Film Belgeleri içerisinde yer alan bir vesikaya göre Evkâf-ı Hümayun Nâzırı Şefik Efendi tarafından Kıbrıs Evkâf Müdürlüğüne gönderilen bir istid'a kütüphane için tedarik edilen 102 eserin Mirahur tarafından Kıbrıs'a gönderildiği ifade edilmektedir. Bu rakamla birlikte kütüphanedeki kitap sayısı 1672'e çıkmaktadır ki: bu belgede gönderilen eserlerin içerisinde Fahrettin er-Razî Tefsiri, Kadı Beydavî Tefsiri, Ruhü'l-Beyân, Haşiye-i Beyzavî, Sahihu'l-Buharî, Kadı İyâz'ın Şifa eş-Şerif, İbn Hallikân'ın Vefayat'ın yanı sıra *Durer* gibi Hanefî fihhına dair bazı eserler, sarf ve nahiv kitapları, mantık ve kelam kitaplarının da yer aldığı anlaşılmaktadır.⁴⁴ Bu eserlerin katılımıyla da kütüphanede önemli bir koleksiyonun oluştuğu görülmektedir. Bunların bir kısmı zamanla kaybolsa da günümüzde hala burada var olan Kur'an nüshaları veya Mesnevi⁴⁵ gibi nevâirden eserler arşivde muhafaza edilmektedir.

Osmanlı döneminde evkafa bağlı olan II. Mahmut Kütüphanesi, İngiliz sömürge döneminde mearife devredilmiştir.⁴⁶ Bu dönemde kütüphanenin ihmal edildiği, eserlerin tahrip edildiği görülmektedir. Nitekim 6 Mart 1884 tarihli bir arşiv vesikasına göre o tarihte burada hafız-ı kütüp olarak görev yapan Hakkı Efendi, İstanbul'da bulunduğu dönemde der saadete aşağıdaki dilekçeyi vererek, İngiltere adına adayı idare eden General Bidolof'un kütüphanede bulunan eserleri tamir için Londra'ya göndermeyi teklif ettiğini söylemektedir:

Kıbrıs Ceziresinde merkez-i hükümet olan Lefkoşa şehrinde cennet mekân Sultan Mahmut Han hazretlerinin binâ ve inşâ buyurmuş oldukları kütüphanede bulunan kutub-ı nefisenin li ecli tamir için Londra'ya gönderilmesi General Bidolof tarafından hafız-ı kütüba teklif olunmakta olduğu ve ifâdât-ı saireyi mutadammin Kıbrıs emlak-ı hümayun memuru olup der saadette bulunan Hakkı Efendi tarafından 23 Şubat 1299 tarihli takririn leffen takdimine ibtidâr kılındı. Muma ileyhi hâfız-ı kütüp tarafından bu bâbda meârif mezâret-i celilesine müracaat olunmuş ve nezâret-i müşarun ileyhadan dahi hariciyye nezâret-i celilesine izbâr-ı keyfiyet edilmiş olduğu muma ileyhi Hakkı Efendinin cümle ifâdât-ı şifahiyyesinden bulunduğu maruzdur. Emr ve irade hazret-i men lehu'l-emrindir.

18 Cemadiyelula 1301/23 Şubat 1299⁴⁷

44 Bkz. İhsanoğlu, XVII

45 Bahsettiğim Mesnevi nüshası üzerinde çalışma yapılmıştır. Nüsha bin üçyüzlerin ortasına tarihlendirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mahir, Banu - Yıldız, Netice, "An illumated Mathnavi al-Ma'nawi of Jalaluddin al-Rumi kept in the national arshive of The Turkish Republic of northern Cyprus", 14th International Congress of Turkish Art, Collège de France, 2013, ss. 423-429.

46 Bkz. Bağışkan Tuncer, 356.

47 Bkz. BOA, Y.PRK. HH.12/73.

Ancak İstanbul, bu eserlerin kutsal metinlere havi olduğu dolayısıyla tamire ihtiyaç duyulanların İstanbul'a gönderilmesi gerektiği söylenmiş ve İngiltere'ye gönderilmesini uygun görmemiştir:

Babai ali
Nezârat-ı umur-ı Hariciyye
Mektubi Kalemi sayı: 6

Devletlü efendim hazretleri

Cennetmekân Sultan Mahmut Hân hazretlerinin Kıbrıs ceziresinde kain kütüphanelerinde mevcut olan kutub-ı nefise-i mütenevviyanın liecli tamir Londra'ya irsâli Kıbrıs Komiseri General Bidilof tarafından teklif edilmekte olduğundan bahisle istifsârı muamele-i lazimeye şamil 10 .. tarihli ve 21 numaralı tezkire-i aliye-i nezâret-penâhileri üzerine keyfiyet evkâf-ı hümayun nezâret-i celilesiyle ledel muhabere alınan cevâbında kutub-ı mezkure meyânında ayât-ı kerime ve ehâdis-i şerifeyi muhtevi kutub-ı mukaddes olması tabii ve bunların hürmet-i mahsusa ile tamir ve termim edilmesi muktaza olduğundan mezkûr kütüphânedeki muhtaç-ı tamir görünen kitapların nezâret-i müşarun ileyhada tamirât-ı icra ve iade olunması zımında dersaadete celbi lazım geleceği işar olunmuş olmağla ol bâbda irade hazret-i men lehu'l-emrindir.

4 Cemadiyelahir 1301/20 Mart 1300 (1 Nisan 1884)⁴⁸

1920'lere gelindiğinde kütüphanenin içerisindeki eserlerin sağa sola fırlatıldığı, birçoğunun yırtıldığı, kütüphane taşlarının bile söküldüğü kaydedilmektedir.⁴⁹ 1955 yılında kütüphanenin artık bu yazmalar için uygun bir mekân olmadığına, bakıma alınması gerektiğine hükmedildiği için eserler geçici bir süre için Kıbrıs Müzesine taşınmışlardır. Maalesef geri geldiklerinde bir kısmı ya burada kalmış veya kaybolmuştur.⁵⁰ Kıbrıs Vakıflarının idaresi 15 Nisan 1956 tarihinde Kıbrıs Türk İdaresine devredilmesiyle II Mahmut Kütüphanesi ve havi olduğu yazma eserler de Kıbrıs Türkünün yönetimine teslim edilmiştir.

1989 sayımında kütüphanede 1283 adet el yazması ve 549 adet matbu eser olduğu belirlenmiştir. Bu yazmalar, söz konusu binanın mahtutaları muhafaza edecek teknik donanıma sahip olmaması nedeniyle, 1998 yılında Girne'de bulunan KKTC Milli Arşiv binasına nakledilmişlerdir. Günümüzde burada gayet modern ve korunaklı bir binada muhafaza edilmektedirler. Kesin ve net katalogları çıkarılmadığı için tam bir rakam verememekle birlikte *mecmu'r-resâil* içerisinde yer alan risaleler de dâhil edilerek bin yedi yüz civarında oldukları tahmin edilmektedir. Yakın zamanda YDÜ İslam Tetkikleri Merkezi ile varılan

48 Bkz. BOA, MF. MKT. 83/17.

49 Bkz. Bağışkan 356.

50 Bkz. Bağışkan 356.

şifahi mutabakata göre, merkezin öncülüğünde YDÜ İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinin katkıları ile kataloglamaları yapılacak ve ilim dünyasının istifadesine sunulacaktır. Aynı zamanda YDÜ İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin de bitirme ödevlerini burada bulunan yazmalar üzerinde yapmalarına karar verilmiştir. Böylece bir taraftan onların bu yazmaları tanımaları diğer taraftan da onlar aracılığıyla bu yazmaların gün yüzüne çıkarılmaları amaçlanmıştır.

Kütüphane binasına gelince 2008 yılında restorasyonu tamamlanarak yeniden hizmete açılmıştır. Bina Kıbrıs ile ilgili araştırma yapmak isteyenlere hizmet verecek şekilde dizayn edilmiş ve TC. Arşivciler Derneği'nin katkılarıyla Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde var olan şerhiye sicilleri, tereke defterleri, ferman ve beraatların da latinize edilerek buraya konması ve araştırmacıların hizmetine sunulması kararlaştırılmıştır. Ancak gerek yeterli elemana sahip olmaması gerekse yeterli ekipmanın bulunmaması nedeniyle bu hizmetleri tam olarak verebildiği söylenemez.

Sonuç olarak KKTC'nin en önemli kültür mirasından biri olan II. Mahmut Kütüphanesi, Kıbrıs Türkü'nün sahip olduğu kültürel birikimi ifade etmesi açısından önemlidir. Bu kütüphane bir taraftan Kıbrıs'ın geçmişte ne kadar önemli bir ilmi birikime sahip olduğunu gösterirken, diğer taraftan da Kıbrıs Türkü'nün hafızasını havidir. Bu eserlerin kısa süre içerisinde ilim dünyasına tanıtılmaları temennisiyle..

KAYNAKÇA

- ALTUNTAŞ, Mustafa Celil, "Osmanlı İlmî Geleneğinde Buharîhânlık", *Hadis Tetkikleri Dergisi*, cilt: VIII, sayı: I, yıl 2010, ss: 33-67.
- ATALAY, Talip, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs: İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*, Mehir Vakfı Yayınları, Konya 2013.
- BAĞIŞKAN, Tuncer, *Kıbrıs'ta Osmanlı Türk Eserleri*, Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayınları, Lefkoşa 2005.
- BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ VESİKALARI
- CEYHAN, Abdullah, "İslam Medeniyet Tarihinde Kitap, Kütüphane ve Akıbeti ile İlgili Kısa Bir Tahlil", *Diyanet Dergisi*, cilt: XXIII, sayı: IV, Ekim-Kasım-Aralık, Ankara 1987.
- ÇAKIR, Hüseyin C., *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Tarihi Eserler*, Lefkoşa 2014.
- GENÇOSMAN, M. Nuri, "İslam İlimleri Tarihine Ait Tetkikler: Kütüphaneler", *Diyanet İlmî Dergi*, cilt: IV, sayı: 3-4; Ankara, Mart 1965.
- DEMİRYÜREK, Mehmet, "XIX Yüzyıl Kıbrıs Esnaf Teşkilatı Üzerine Bazı Tespitler", Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt: XVIII, sayı: 45, Mart 2009. EMİRİ, Ali, "Amid Kentinde Vaktiyle Bir Milyon Kırk Kitabı Havi Cesim Bir Kütüphane", (yayına hazırlayan Aziz Aşan), *Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, Kasım 2009, sayı II, sayfa 181-191.
- ERÜNSAL, İsmail E., "Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri", *Yavuz Argıt Armağanı*, Kocaeli Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2012, ss.54-122.
- el-HAMEVEY, Yakut, *Mu'cemu'l-buldân*, "merv" maddesi.
- HAMİDULLAH, Muhammed, *Muhtasar Hadis Tarihi*, (terc: Kemal Kuşçu), Beyan Yayınları, İstanbul 2013. ÖZGÜVEN, Burcu, "From The Ottoman Province To The Colony: Late Osman Educational Buildings Nicosia", *MEUT JFA*, 2004 1-2, (21).
- İHSANOĞLU, Ekmelettin, *Kıbrıs İslam Yazmaları Kataloğu'na yazdığı giriş* (haz: Ramazan Şeşen-Mustafa Şahin Altan), İsar Vakfı Yayınları, İstanbul 1995.
- MAHİR, Banu - YILDIZ, Netice, "An illumunated Mathnavi al-Ma'nawi of Jalaluddin al-Rumi kept in the national arshive of The Turkish Republic of northen Cyprus", 14th International Congress of Turkish Art, Collège de France, 2013, ss. 423-429.
- SÖYLEMEZ, Mehmet Mahfuz, *Bilimin Yitik Şehri Cündişâpûr*, Ankara 2015.
- _____, "Afrika'da Kurulan İlk İslam Kentlerinden Tahert", *İslamî İlimler Dergisi*, Cilt X, sayı: I, Çorum Bahar 2015.
- ŞEKER, Mehmet - MERCAN, İsmail Hakkı, "Tunus Milli Kütüphanesindeki Türkçe El Yazmaları", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir 1985, sayı II.
- ÖZMEN, Mehmet Şevki, "Müslümanlarca Kitabın ve Kütüphanelerin Kıymeti Büyüktür", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, Kasım-Aralık 1969, cilt 8, sayı: 90-91.
- ÖZDEMİR, Mehmet, *Endülüs*, İSAM Yayınları, İstanbul 2014, 245-249.
- UYVAL, Mavişe Pınar, "Kıbrıs Türk Kütüphaneciliğinin Bugünü ve Yarını", *Türk Kütüphaneciliği 25, I*, 2011.

EKLER

Manzurum olmuştur ki:

İş bu takririnde beyân ve istizân eylediğin vecihle Bâb-ı Ali'ye resmî takrîr takdimiyle tanzim ve icrâsına mübâderet eylesin.

Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyunlarından hâlâ Kıbrıs Muhâssılı Ali Ruhî Efendi bendeleri tarafından takdîm kılınıp ber-muceb-i inhâ sûret-i hüsn-i tesviyesi bil-mutalaa hâk-pâ-yi hâcet-revâ-yi şehriyâriyerine arz ve istizân olunmak irâdesi ve mirahur-ı evvel ağa kulları vasâtatıyla savb-ı ubeydâneme sevk ve tesbîl buyrulmuş olan memhûr arızası müfâdıncâ memâlik-i mah-rûsetü'l-mesâlik-i şehânelerinde vâkî Kıbrıs ceziresinde kütüphâne olmak mülâbesesiyle talebe-i ulûm ol vecihle tettebbu ve mutalaa husûsunda zarûrata düçâr olduklarına terehhümen ol bâbda kerâmet-efzâ-yi sünûh olan irâde-i mekârim-âde-i mülûkâneleri mücebince âsâr-ı mehâsin-hay-rât-ı cezîzele-i şâhânelerine zeyl olmak üzere bundan akdemce me'mur-ı inşâsı olduğum kütüphâne-i münifenin el-hâlet-i hâzihî bî-tevfiki'l-lâhi ta'âlâ hüsn-i hitâmı kuvve-i kâribeye geldiğinden ve şimdiden muhafaza-sına müstahakkinden münâsib kimesnelerin me'mûriyeti lâzimedden olduğundan bahisle cezire-i mezbûre hânedân ve ulemâsından Menteshâvizâde Hasan Hilmi Efendi dâ'ilerine nezâreti ve Sirâczâde el-Hâc Mustafa Efendi dâ'ilerine hâfız-i kütüb-i evvel hizmeti ve Şeyhzâde el-Hâc Mustafa Efendi dâ'ilerine dahi hâfız-i kütüb-i sâni hizmeti tevcîh ve ihsân buyrulmak ve kütübhâne-i celîle-i mezkûrede hâfız-i kütüb-i evvel ve sâni olanlar Devlet-i Aliyye-i ebed kıyâmın selâmeti ve a'dâsı üzerine gâlib ve mansûriyeti niyet-i hâlisasıyla be-her yevm birer cüz ve Buhâri-i Şerîf kırâatına devâm ve hatim olundukda nâzırı vasâtatıyla cezire-i mezbûrenin ulemâ ve sulehâsı kütübhâne-i mezkûreye celb ve cem' birle ed'iyye-i hayriyesini ba'de'l-edâ yine ibtidâ olunmak ve bir vakit terk olunmamak ve kitâb mutala'asına tâlib olanlar kütübhâne-i münife-i mezkûre derûnunda mutalaa edip hârice ihrâcına bir vecihle cevâz ve ruhsat gösterilmemek şartıyla hizmetleri mukâbili nâzır-ı mûmâ-ileyhe elli ve hâfız-i kütüb-i evvele kırk ve sâniye otuz kuruş mâhiye Kıbrıs Muhâsıllığı fazlasından emsâli misillü muhâssıl bulunanlar taraflarından te'diye olunmak üzere vazâif tertib ve ta'yini husûsu muvâk-ı irâde-i aliyye buyrulduğu hâlde şarâit-i mezkûre derciyle iktizâ eden beravât-ı şerîfesi ısdâr ve tarafına tisyâr olunması husûsunu inhâ etmiş olmağla ol bâbda şeref-sunûh olan emir ve irâde-i seniyyeleri mücebince evkâf-ı hümâyunları defterlerinden tertib ve hesâb ettirildiği vecihle hidemât-ı celîle-i mezkûreye me'mur buyrulacak mûmâ-ileyhim dâ'ilerine ta'yini lâzım gelen vazâifin şehriyesi yüz yirmi ve senevîsi bin dört yüz kırk kuruşa resîde olmağla ber-muceb-i inhâ meblağ-i mezbûrun Kıbrıs Muhasıllığı fazlasından tertib ile te'diyesi tahsis olunmaktan ise kütübhâne-i münife-i mezkûre âsâr-ı mehâsin-hayrât-ı celîle ve nev-bünyâd-ı mu'allâ-yi seniyyelerinden olduğuna nazaran evkâf-ı mekâ-

rim-i evsâf-ı hazret-i cihân-bânileri masârif-i mahsûsu mukata'âtdan gayr ez-ta'rif-e-i cedide senevî kırk sekiz bin beş yüz kuruş bedel-i iltizâm ile ber-mûceb-i şurût Kıbrıs muhâssılı bulunan kullarına der'uhde ve ihâle oluna gelen cezîre-i mezbûrede kâin maa Mukata'a-i Memlaha-i Gümrük-i İskele-i Tuzla Mukata'ası fazla-i fâizinden tertîb ve tahsis olunması münâsib gibi görünmekle ol sûret muvâfık-ı emir ve irâde-i kerâmet-ifâde-i hazret-i hilâfet-penâhileri buyrulduğu hâlde ber-vech-i meşrût ale'd-devâm kıraat olunacak Buhâri-i Şerîf'in kıraatı ve hitâmı esnâsında râyiha-i Tayyibe neşri zımında ûd-ı buhâ olarak senevî altmış ve cârûb ve sünger ve ihrâc-ı tertib-i buhâ olarak yüz kuruş ki, cem'an yüz altmış kuruş nâzırı bulunanlar ma'rifetiyle ahz ve icrâ olunmak üzere maa vazâif müretteb senevî lâzım gelen bin altı yüz kuruş, iki yüz dört senesi Martı'ndan itbâr ile mukata'a-i mezkûrenin bedel-i mukayyedi olan kırk sekiz bin beş yüz kuruşun üzerine zam ve maa zam elli bin yüz kuruşa iblâğ kılınmağla ve meblağ-ı mezkûrün ahzında sühûlet olmak üzere mahallinde mâh-ı be-mâh Kıbrıs muhâssılı ve mukat'a-i mezkûre emini bulunan kulları yedinden ahz ile senesi hitâmında hademe-i merkûmenin makbûzlarını mübeyyin memhûr senedleri Hazine-i Evkâf-ı Hümâyûnlarına irsâl ve tesyîr ile mukata'a-i mezkûre bedel-i iltizâmına mahsûben irâd ve masraf kayd olunmak üzere tesviyesi husûsuna emr u fermân-ı hümâyûn-ı şâhânele-ri zîver-efzâ-yi sünûh ve sudûr buyrulur ise ol vecihle kalemine kayd ile muhâssıl-ı mûmâ-iley kullarının inhâ ve iltimâsı vecihle mûmâ-ileyh dâ'ileri yedlerine şurûtu derciyle lâzım gelen beravât-ı şerîfesine ve mahalline ifâde-i hâli mutazammın emri ve evkâf-ı hümâyûnları defterlerine ve lâzım gelen mahallere ilmuhaberleri itâsıyla tesviyesi için Bâb-ı Âlilerine resmen takrîr-i ubeydânem takdimiyle tanzimine ibtidâr olunacağı muhât-ı ilm-i kâinât-ı re'y-i hazret-i zillulâhileri buyruldukda ol bâbda ve her hâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr ve'l-ihsân efendimizindir.

قبری قبریه سده مرکز حکومت اولاده لفقوشه شهرنده خستگاه سده محمود خانہ حضرتینک
 بناوانتا جویمسه اولوقری کتخا لرغ بونانہ کتب نفیسہ نیک لاجل تعمیر لوند رہہ کوندریس جنرال
 بیولف طرفنده حافظ کتبہ تکلیف اولمقدہ اولدیفنی وافادان سرزہ بقمضمہ قبرین ملوک لهرابونہ
 معوری اولوب دیعادتی بونانہ حقوق طرفنده ویرلانہ ۴۴ سطریم قایق اولوقریک لفا تقییمہ
 ابتدا قلندن موصالیہ حافظ کتب بوبابره معارف نقہ و جلیله منہ مراجعت اولمشہ ونقہ کتاب الہی
 رضی خارجہ نقہ و جلیله منہ ایبار کیف ایلمسه اولدیفنی موصالیہ حقوق قیدزل جملہ افادان شاهیه سده
 بولدیفنی معروضہ امروراده حضرت شہ الامرکہ ۱۸ جمادی الثانی ۱۲۷۳ سطریم ۴۹
 ۱

Y.PRK.HH

12/73

Y.PRK.HH.00012.00073.001